

Lastensuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelu

Mediainfo 18.5.2022

Perhe- ja peruspalveluministeri Aki Lindén

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen

**Lasten ja nuorten yksikön johtaja Anna Cantell-
Forsbom, STM**

Lastensuojelu lapsen oikeuksien kipupisteenä

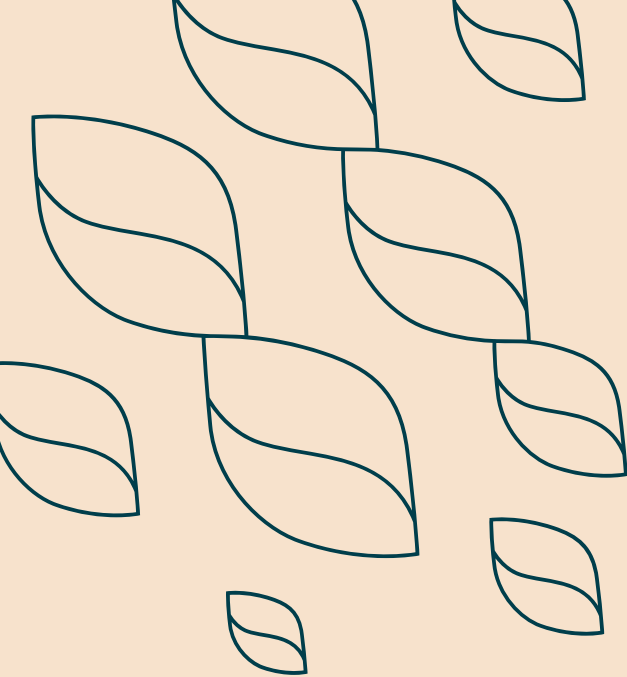
STM Tiedotustilaisuus
18.5.2022

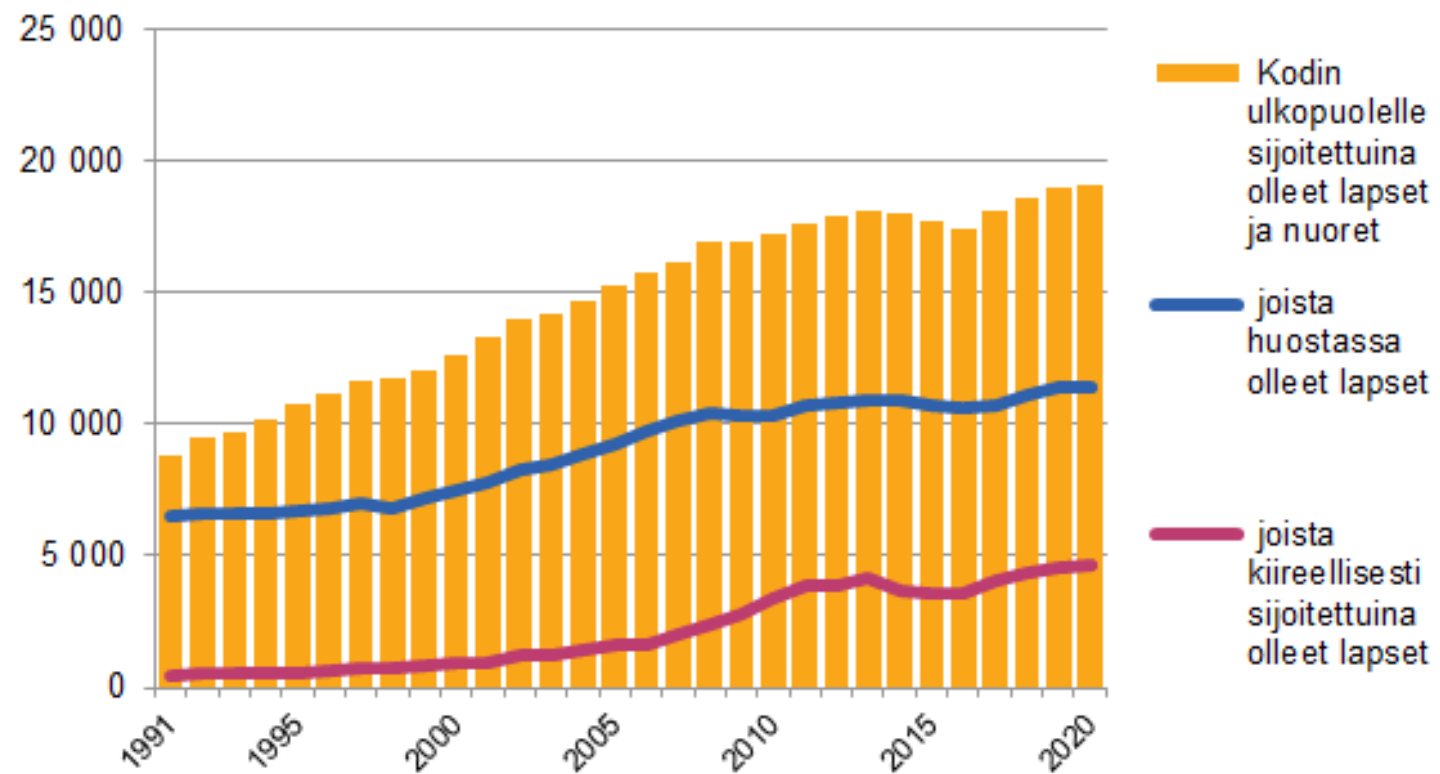
Suojelu lapsen oikeutena

- Lapsen oikeus suojeluun on keskeinen lapsen oikeuksista
- Valtiolla on velvollisuus suojella lapsia ja järjestää turvallinen kasvuympäristö
- Lastensuojelulakia on uudistettu kolmesti: 1936, 1984 ja 2008
- Suomessa lapset ovat ohjautuneet viimeisijaisen tuen muodon – eli lastensuojelun sijaishuollon – asiakkaiksi lisääntyvissä määrin aina 1990-luvulta alkaen

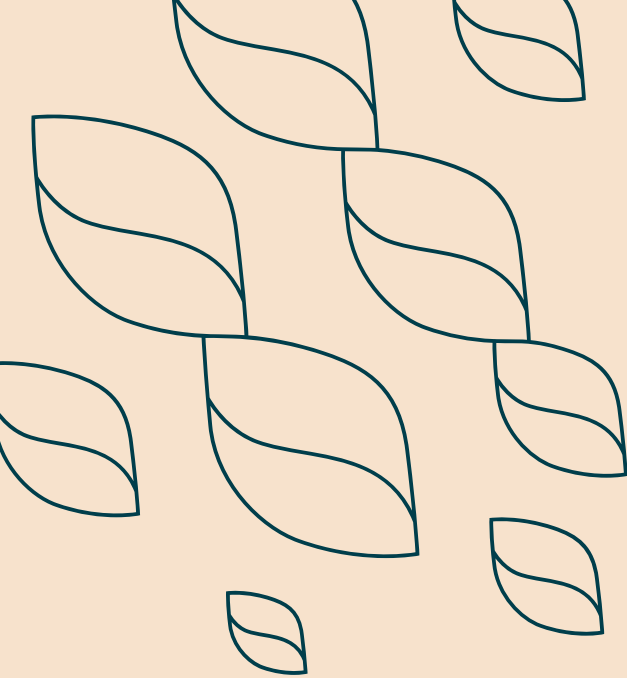
”Suomesta on vaikea löytää yhtään pahoinvointia kuvaavaa indikaattoria, joka olisi kohonnut yhtä johdonmukaisesti ja yhtä kauan talouslamoista ja nousukausista, globalisaatiosta ja digitalisaatiosta, tutkimuksesta ja kehittämistyöstä huolimatta.” Professori Heikki Hiilamo

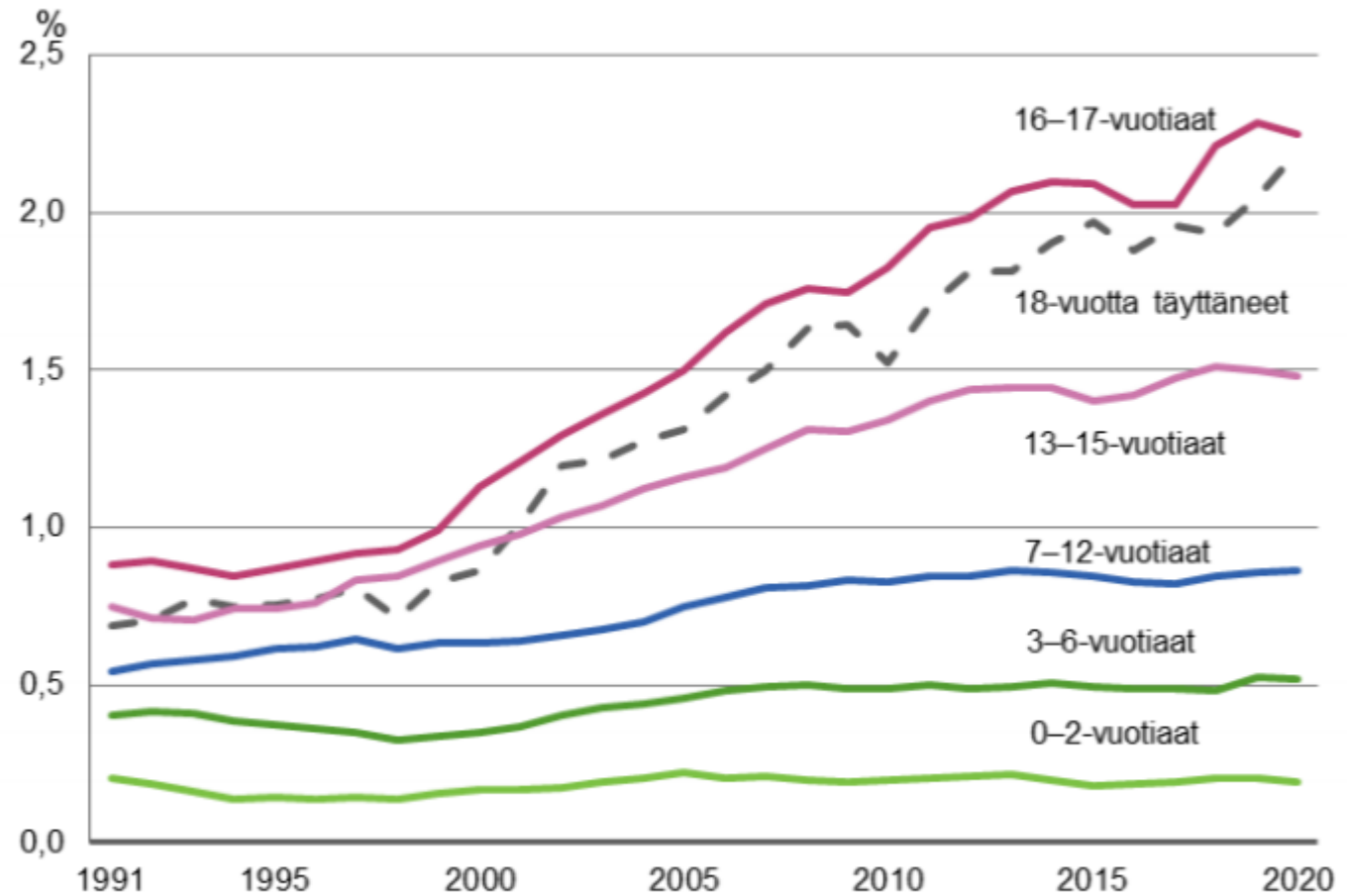
*Kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret sekä heistä huostassa ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2020**

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisesti sijoitettuihin että huostassa olleiden lukumääriin.

Kuvio 4. Vuoden aikana huostassa olleet lapset (lapsen ikä 31.12.) suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön vuosina 1991–2020, % *.

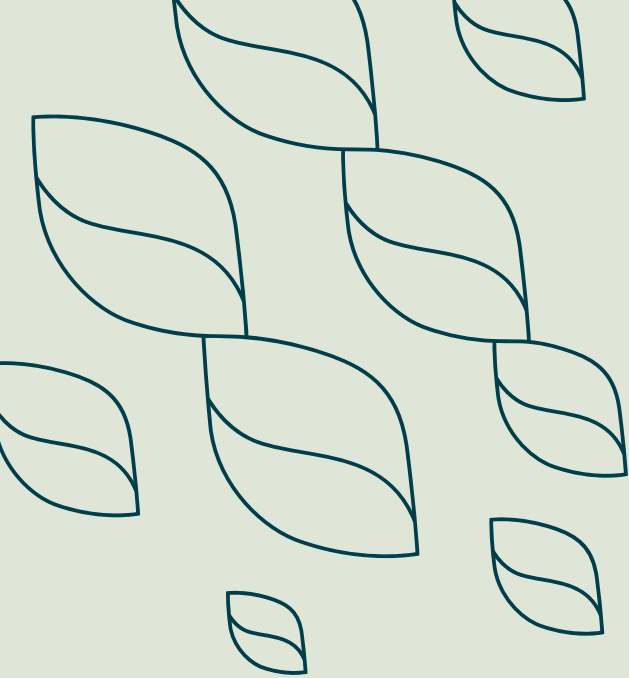

* Huostaanotto päättyy viimeistään silloin kun nuori täyttää 18 vuotta.

Miksi lastensuojelun tarve kasvaa?

- Taustalla useita palvelujärjestelmätekijöitä, kuten peruspalvelujen rapautuminen niin lasten kuin aikuisten palveluissa sekä erityispalvelujen ruuhkat ja puute
- Useita ilmiötekijöitä, kuten mielenterveyden ja neurokirjon häiriöiden yleistyminen, päihdeongelmat, väkivalta, perheiden rikkonaisuus, lapsiperheköyhyys, elämänhallinnan vaikeudet ja kasvatustilanteiden vaativuus
- Useita yhteiskunnallisia tekijöitä, kuten polarisaation kärjistyminen, syrjäytyminen, vaatimusten lisääntyminen, individualismi ja new public management.

Lastensuojelu lapsen oikeuksien kipupisteenä

- Lapsiasiavaltuutettu on toistuvasti nostanut lastensuojelun kriisin keskiöön
- Eduskunnan oikeusasiamies on nostanut lastensuojelun kriisin yhdeksi kymmenestä Suomen keskeisimmästä perus- ja ihmisoikeusongelmasta
- Oikeuskansleri on niin ikään kiinnittänyt huomiota lastensuojelun ongelmiin
- Edellä mainitut ovat todenneet mm. seuraavia ongelmia:
- Liian vähäiset, vaihtuvat, yksinäiset ja vähän arvostetut työntekijät
- Päihde- ja terveystalvelujen saatavuuden puute
- Valvonnan ongelmat ja ulkoistukset
- Sijoitettujen lasten jatkuvat siirrot ja sopivien sijaishuoltopaikkojen puute
- Sijoitetut lapset eivät tunne oikeuksiaan eivätkä pääse tapaamaan sosiaalityöntekijäänsä
- Rajoitustoimenpiteitä on sovellettu lainvastaisella tavalla.

Mikä neuvoksi?

- Lapsi-, perhe- ja nuorisopalvelujen kenttää tulee katsoa ja uudistaa kokonaisuutena
- Lastensuojelun suhde lukuisiin muihin palveluihin on lukuisista reformeista johtuen joka tapauksessa arvioitava
- Samalla lastensuojelun tehtävä ja paikka palvelujärjestelmässä tulee määritellä uudelleen
- Lastensuojelun päätöksentekojärjestelmä edellyttää kriittistä tarkastelua
- Uudistuksen tavoitteena tulee olla kansalaisten – erityisesti lasten – oikeusturvan parantaminen ja lastensuojelun ennakoitavuuden, avoimuuden ja vaikuttavuuden lisääminen.

Mitä uudistus edellyttää?

- Rohkeutta tehdä radikaaleja muutoksia lastensuojelun tehtävään, nykyiseen lastensuojelulakiin ja palvelujärjestelmään
- Lastensuojelun tietopohjan vahvistamista
- Kustannusten painottamista lasten, nuorten ja perheiden voimavaroja tukeviin toimiin, jolloin lastensuojelu voi keskittyä ydintehtäväänsä eli lasten ja nuorten viimesijaiseen suojeluun
- Parhaimmillaan luodaan lastensuojelun palvelujärjestelmä, joka ei enää loukkaa ihmisten perus- ja ihmisoikeuksia, vaan edistää lapsen oikeuksia, asemaa ja etua samalla, kun lasten perheet tulevat autetuiksi.

A person wearing a brown beanie, a tan jacket, and a grey backpack is seen from behind, looking towards a multi-story building. The image has a dark blue overlay.

Kiitos!

Lähteet

- Eduskunnan oikeusasiamiehen kertomus vuodelta 2020.
https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Kertomus/Documents/K_8+2021.pdf
- Lapsiasiavaltuutetun kertomus eduskunnalle 2022 (2022). Lapsiasiavaltuutetun toimiston julkaisuja 2022:1. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-979-7>
- Lastensuojelutilastot. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Puumalainen, Mikko (2020). Laillisuusvalvontakäynnit kertoivat karusta arjesta: rakenteelliset ongelmat lastensuojelun uhkana. Valtioneuvoston oikeuskanslerin kertomus vuodelta 2019, s. 30–34.
https://oikeuskansleri.fi/documents/1428954/98543495/oikeuskanslerin_kertomus_2019.pdf/2ca8f42b-f9cd-daec-7ae5-9d82d7e1d712/oikeuskanslerin_kertomus_2019.pdf?t=1637062177256

Lastensuojelulain kokonaisuudistuksen valmistelu

1. vaihe: Lastensuojelulain kokonaisuudistuksen esivalmistelu.
 - Selkeytetään lastensuojelun visio ja luodaan suuntaviivat lastensuojelulainsäädännön kokonaisuudistukselle.
 - Toteutetaan helmikuun 2023 loppuun mennessä.
2. vaihe: Konkreettiset muutokset lainsäädäntöön.
 - Työ alkaisi seuraavalla hallituskaudella 2023.
 - Työn keston ja organisoitumiseen vaikuttaa ratkaisevasti sisällöllisten muutosten laajuus ja tulevan hallituksen linjaukset.

Esivalmistelu kokonaisuudistuksen pohjana

- Toteutetaan virkatyönä STM:ssä. Tueksi kootaan asiantuntijaverkosto.
- Työskentelyssä
 - Hyödynnetään jo tehtyä työtä, kuten olemassa olevaa lainvalmisteluaineistoa ja aiemmin tehtyjä selvityksiä.
 - Osallistetaan laajasti eri tahoja syksyllä 2022.
 - Huomioidaan kansallisen lapsistrategian linjaukset ja kansainväliset sopimukset, joita Suomi on sitoutunut noudattamaan.
- Tavoitteena on saada seuraavaan hallitusohjelmaan selkeä kirjaus kokonaisuudistuksesta ja sen toteuttamiseen tarvittavista resursseista.
- Missä mennään? -webinaari elokuun lopussa

Lastensuojelun tilannekuva

- Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen kehitykseen ja erityiseen suojeluun → *tavoitteita saavutetaan, mutta myös epäonnistumisia tapahtuu*
- Lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu on ylikuormittunut → *tilanne on sekä inhimillisesti että taloudellisesti kestämaton ja vaatii perusteellista uudelleentarkastelua*
- Peruspalveluja on vahvistettava, jotta lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin pystytään vastaamaan ajoissa ja vaikuttavasti
- Lastensuojelu yksin ei pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin → *monialaisen yhteistyön ja vastuunjaon tarve; erityisesti psykiatrian ja lastensuojelun systemaattisen yhteistyön parantaminen*
- Tarvitaan myös uudenlaisia sijaishuoltoratkaisuja → *esimerkiksi päihteitä käyttävien lasten tarpeisiin ei pystytä riittävästi vastaamaan nykyisin palvelurakentein ja –käytännöin.*

Huolenaiheita

- Lastensuojelun asiakkaina olleiden muita heikompi pärjääminen elämässä (kohorttitutkimukset)
- Palvelujen valvonnan puutteet, perus- ja ihmisoikeusongelmat lastensuojelukäytännöissä
- Sosiaalihuolto- ja lastensuojelulakien tulkintavaikeudet
- Lastensuojelulain lukuisat muutokset, pirstaleisuus, arjen käytäntöjen juridisoituminen
- Heikko tietopohja lastensuojelun palvelujen ajantasaisesta tilanteesta ja esimerkiksi interventioiden vaikuttavuudesta
- Ammattilaisten saatavuus- ja pysyvyysongelmat; työn kuormittavuus.

Pääministeri Marinin hallituksen aikaiset toimet

PM Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelma

- "Lapsiperheiden tukemiseksi toteutetaan hyvinvointia edistäviä sekä ongelmia ehkäiseviä ja korjaavia toimia. Madalletaan lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saamisen kynnystä, parannetaan oikea-aikaisuutta ja saatavuutta osana peruspalveluja. Tiivistetään niiden yhteyttä olemassaoleviin lasten ja perheiden palveluihin ja muihin palvelurakenteisiin.
- Turvataan alaikäisten päihdetyön palvelut alueellisesti ja kielellisesti. Tiivistetään eri hallinnonalojen yhteistyötä ja turvataan tiedonkulku."
- "Hyvän elämän tarjoaminen jokaiselle lapselle on laajasti jaettu yhteiskunnallinen tavoite. Tästä huolimatta palvelut tai tuki eivät aina tavoita lasta, nuorta ja perhettä ajoissa. Lastensuojelu on maassamme tarpeeseen nähden aliresursoitu.
- Haavoittuvimmassa asemassa olevien lasten oikeuksien ja hyvinvoinnin turvaamiseksi säädetään asteittain kiristytvä vähimmäishenkilöstömitoitus lastensuojeluun niin, että mitoitus on 30 asiakasta ammattilaista kohden. Vuonna 2022 mitoitus on 35.
- Lastensuojelu yksin ei pysty vastaamaan paljon tukea tarvitsevien lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin. Turvataan erityistä tukea tarvitsevien moniammatilliset palvelut ja levitetään eri alojen ammattilaisten yhteistyöhön perustuvaa tiimimallia."

Lastensuojelulainsäädännön uudistaminen tällä hallituskaudella

- Lastensuojelun sosiaalityön henkilöstömitoitus tuli voimaan 1.1.2022.
- Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän (14.3.2019–30.6.2020) ehdotuksiin pohjautuva HE lastensuojelulain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi oli laajalla lausuntokierroksella keväällä 2021. Esitys oli tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2022.
 - Lausuntopalaute kertoi lastensuojelulain vaikeaselkoisuudesta, pirstaleisuudesta ja jatkuvasti tehtävistä osittaisista muutoksista.
 - Valmisteluilla ehdotuksilla pyrittiin parantamaan varsinkin erityistä ja monialaista tukea tarvitsevien lasten hoitoa, huolenpitoa ja kuntoutusta.
 - Tarvittavat muutokset ja lausuntopalaute saadaan huomioitua vain kokonaisuudistuksen avulla.
 - Kokonaisuudistuksen yhteydessä arvioidaan uudistuksesta aiheutuvat kustannukset.

Lastensuojelun kehittäminen 2020–2023

- Lastensuojelun monialainen kehittäminen osana Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelmaa 2020–22
 - Painopisteenä on edistää lastensuojelun asiakkaana olevien lasten ja nuorten oikeutta laadukkaaseen koulutukseen sekä yksilölliseen tukeen ja hoitoon varmistamalla systemaattinen yhteistoiminta lastensuojelun ja opetustoimen sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen kesken.
 - 5,8 ME. Toteutus 5 yhteistyöalueella sosiaalialan osaamiskeskusten koordinoimana.
- Lastensuojelun kehittämistä jatketaan osana Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskus -ohjelmaa vuosina 2022–23
- Lasten ja nuorten vaativimpien palvelujen kehittäminen (osaamis- ja tukikeskuskehittäminen)
 - 3 pilottia v 2020–21 ja 5 kehittämishanketta v 2022–23
- Lastensuojelun sijaishuollon järjestämisen sähköisen ratkaisun pilotointi -hanke (Lasteri) v 2020–21
- Yhdessä aikuisuuteen –Elämässä eteenpäin (YEE) -hanke jälkihuollon kehittämiseen (ESR) 2020 – 23
- Sosiaaliset innovaatiot ESR+ -rahoitus valmisteilla

Esimerkkejä lastensuojeluun kytkeytyvästä muusta lainsäädäntövalmistelusta tällä hallituskaudella

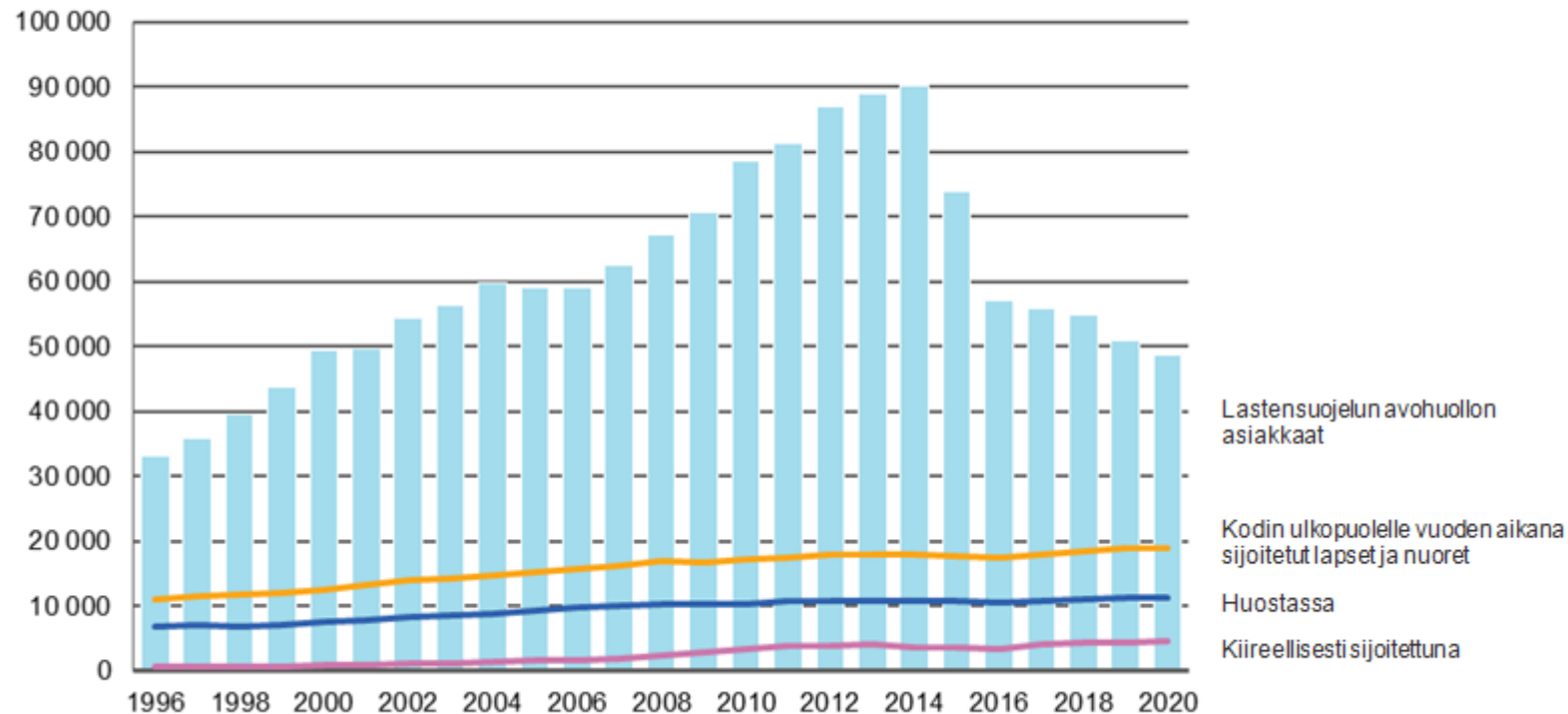

- Sote-uudistuksen myötä lastensuojelupalvelujen järjestämisvastuu siirtyy hyvinvointialueille.
- Parhaillaan STM:ssä valmisteilla myös
 - mielenterveys- ja päihdelainsäädännön uudistaminen
 - perusterveydenhuollon hoitotakuun valmistelu
 - sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstön saatavuutta ja riittävyyttä koskeva poikkihallinnollinen ohjelma

Lastensuojelun tilastot ja kustannukset

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat sekä kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset ja nuoret vuosina 1996–2020*, **.

* Henkilötunnuksia sisältävän sijoitettujen lasten ja nuorten rekisteritietojen lisäksi kerätään tilastotietoa myös lastensuojelun avohuollon asiakkaista. Osa lastensuojelun avohuollon asiakkaana olevista lapsista ja nuorista sisältyy kodin ulkopuolelle sijoitettuihin. Kuviossa esittelyjä lukumääriä ei voi laskea yhteen.

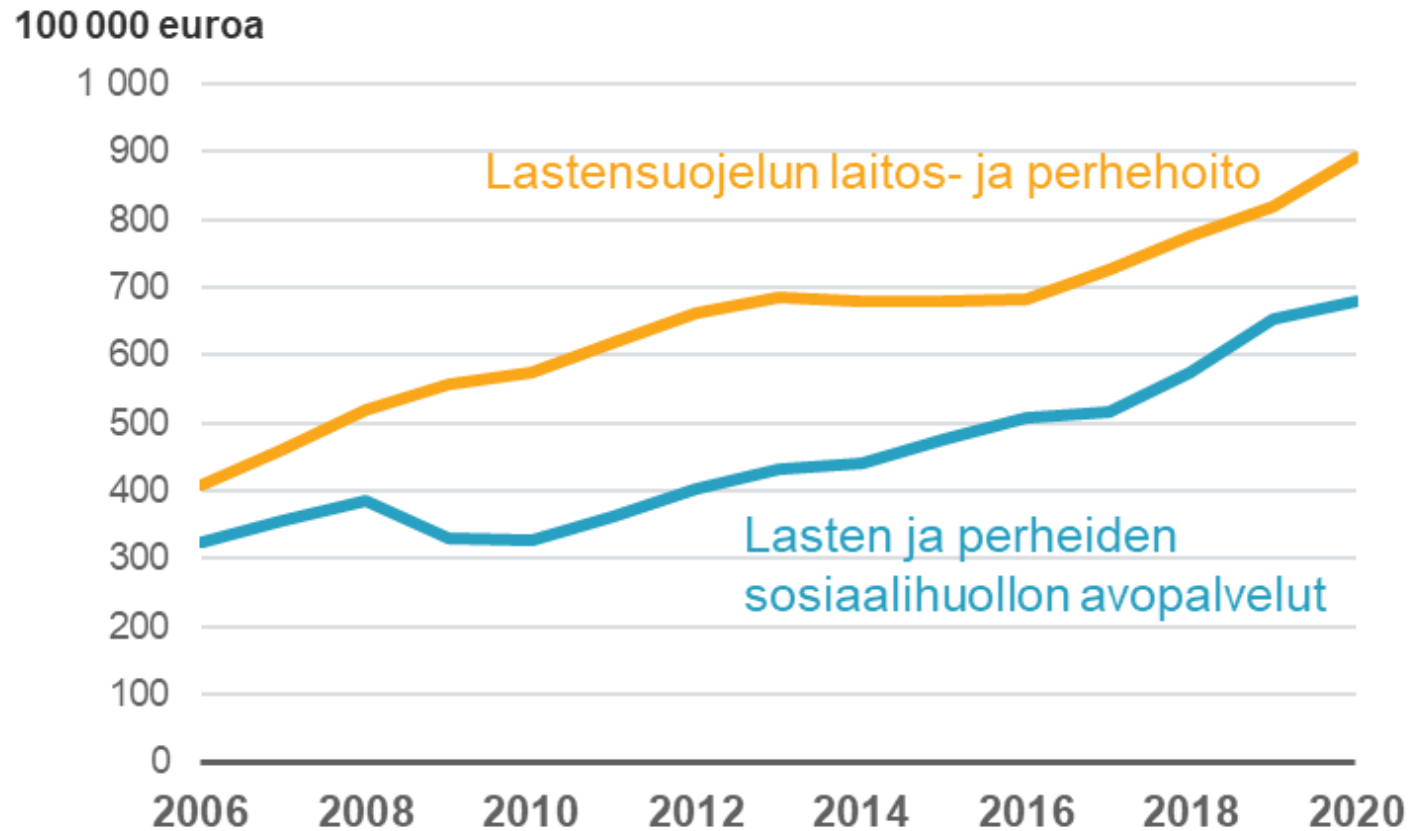
** Avohuollon asiakkuuden määritelmä muuttui 1.4.2015 sosiaalihoitolain myötä, siten että lastensuojelutarpeen selvittäminen ei enää avaa lastensuojelun asiakkuutta, vaan se avataan vain, jos siihen ilmenee tarve.

Lastensuojelu 2020 (Tilastoraportti 19/2021, THL)

- Lastensuojeluilmoituksen kohteena oli 8,1 prosenttia väestön 0–17-vuotiaista.
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaina oli 4 prosenttia väestön 0–20-vuotiaista.
- Kodin ulkopuolelle oli sijoitettuna kaikkiaan 19 086 lasta ja nuorta, 1,6 prosenttia väestön 0–20-vuotiaista (+ 0,4 % edelliseen vuoteen verrattuna).
- Kiireellisesti sijoitettujen lasten osuus oli 0,4 prosenttia väestön 0–17-vuotiaista.
- Huostassa oli vuoden 2020 aikana 1,1 prosenttia väestön 0–17-vuotiaista.
 - Uusia huostaanottoja tehtiin 1688. Määrä väheni 9 prosenttia edellisestä vuodesta. Erityisesti vähentyivät tahdonvastaiset huostaanotot, jotka hallinto-oikeus vahvistaa.
 - Lähes kaikki huostaanotot olivat lasten elämän ensimmäisiä (96 %).

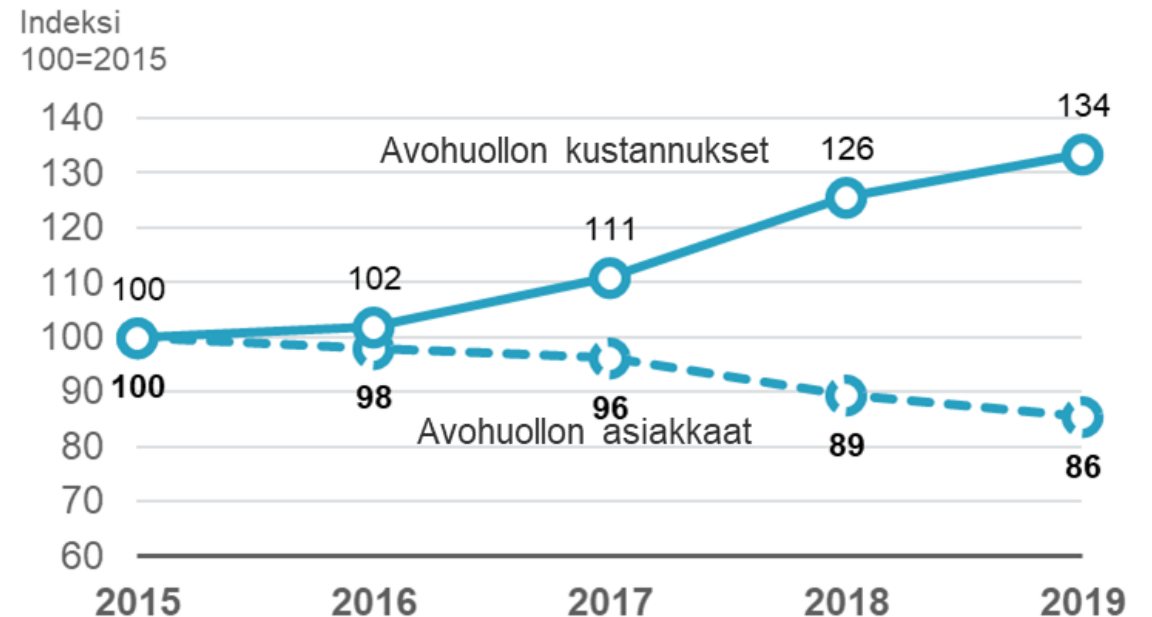
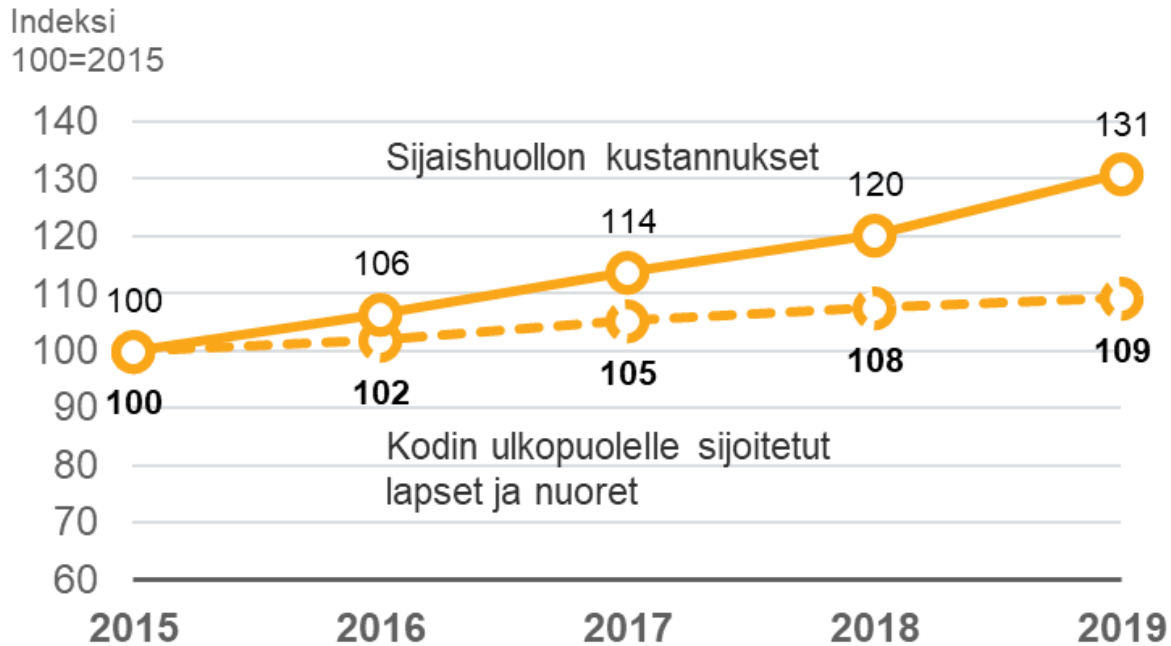
Lastensuojelun ja sosiaalihuollon muiden lapsiperhepalveluiden nettokäyttökustannukset 2006-2020

Lastensuojelun laitos- ja perhehoidon osalta sotkanet 3797. Lasten ja perheiden sosiaalihuollon avopalveluiden osalta yhdistetty vuoteen 2014 asti kerättyjä tietoja palveluiden kustannuksista ja tuotoista (sotkanet 3377, 3378), vuodesta 2015 yhdistetty erikseen kerätyt tiedot lastensuojelun avopalveluista (3796) ja muista(3795).

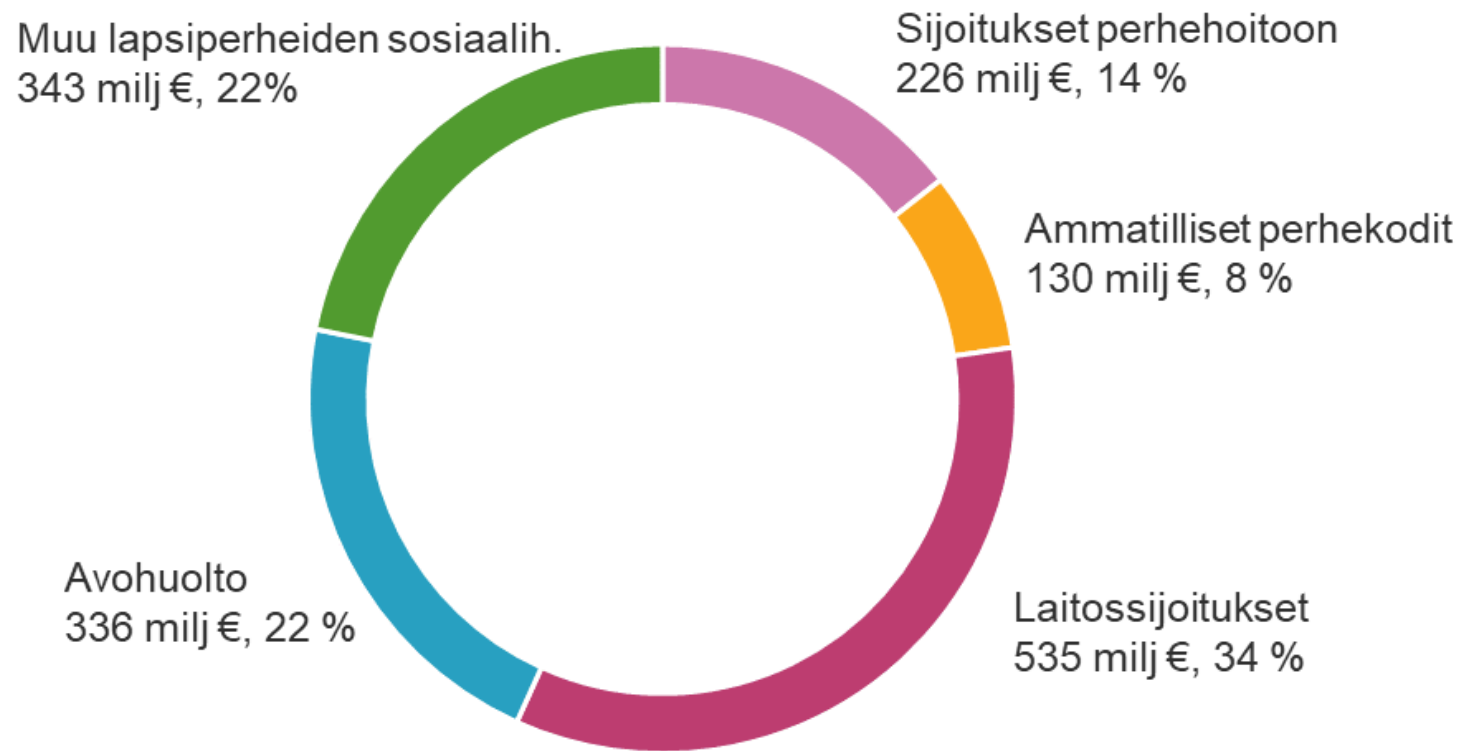
Lähde: Lastensuojelu, THL. Kuntatalous, Tilastokeskus.
Visualisointi: THL.

Lastensuojelun kustannusten ja asiakasmäärien kehitys, indeksi 100=2015

Lähde: Lastensuojelu, THL. Kuntatalous, Tilastokeskus.
Visualisointi: THL.

Arvio lastensuojelun ja lapsiperhekustannusten jakaantumisesta vuonna 2020

Lähde: Lastensuojelu, THL. Kuntatalous, Tilastokeskus. Lastensuojelu, Kuusikkokunnat.
Visualisointi: THL.